

УДК 82:398.91.133.1+512.16+161.2
 DOI <https://doi.org/10.24919/2308-4863/81-1-30>

Ольга КОБРИНЕЦЬ,
 orcid.org/0000-0002-0704-3682
 кандидат філологічних наук, доцент,
 доцент кафедри іноземних мов та міжкультурної комунікації
 Харківського національного економічного університету імені Семена Кузнеця
 (Харків, Україна) olgakobrynets@yahoo.fr

ГАСТРОНОМІЧНИЙ КОМПОНЕНТ «ЙОГУРТ» У ТУРЕЦЬКИХ ПАРЕМІЯХ

В статті зроблено спробу проаналізувати турецькі прислів'я та приказки з гастрономічним компонентом «йогурт» за змістом та головною ідеєю висловлювання, пояснити їхнє тлумачення, а також підібрати до них приблизні аналоги в українській та французькій мовах як представниках східноєвропейської та західноєвропейської культур у порівнянні зі східною, турецькою.

Зіставний аналіз турецьких, українських та французьких прислів'їв та приказок на гастрономічну тематику дозволив виявити особливості та розбіжності менталітету та культур, а також продемонструвати різну лексичну реалізацію близьких за змістом висловів. До 13 приказок та прислів'їв нам вдалося підібрати дуже близькі за змістом аналоги, і лише до двох не вдалося знайти навіть приблизного синонімічного виразу ані в українській, ані у французькій мовах. Завдяки структурному аналізу виявлено характерні синтаксичні особливості та художні прийоми, які використовуються у досліджених пареміях. За характером висловлювання здебільше це розповідні речення (стверджувальні і заперечні). Відмітимо вживання наказового способу (спонукальне речення) як висловлення поради або питальних речень. Лише в одній турецькій та декількох українських пареміях було виявлено риму. Серед художніх прийомів найяскравіші – це метафора і антитеза. Окремо зазначимо використання зооморфної метафори, яка завжди додає алегоричності та дотепності висловлюванню, а також яскраво передає емоційно-образне мислення етносу.

У цьому дослідженні найбільшу варіативність, багатство та цікавість підбору лексичного матеріалу демонструють турецька і українська мови. Українській мові належить перевага по різноманіттю змістових аналогів. Зіставний аналіз паремій в котрій раз доводить тонкий філософський погляд на життя турецького народу: більшість приказок та прислів'їв можуть тлумачитися як в прямому, так і в переносному сенсах.

Ключові слова: усна народна творчість, паремії, турецька мова, українська мова, французька мова, міжкультурна комунікація, гастрономічна тематика.

Olga KOBRYNETS,
 orcid.org/0000-0002-0704-3682
 PhD in Philology, Associate Professor,
 Associate Professor at the Department of Foreign Languages and Cross-Cultural Communication
 Simon Kuznets Kharkiv National University of Economics
 (Kharkiv, Ukraine) olgakobrynets@yahoo.fr

THE GASTRONOMIC COMPONENT "YOGURT" IN TURKISH PAREMIA

The article attempts to analyze Turkish proverbs and sayings with the gastronomic component "yogurt" according to the content and main idea of the statement, to explain their interpretation, as well as to find approximate analogues for them in Ukrainian and French as representatives of Eastern European and Western European cultures in comparison with Eastern, in Turkish.

A comparative analysis of Turkish, Ukrainian, and French proverbs and sayings on the subject of gastronomy made it possible to reveal the peculiarities and differences of mentality and cultures, as well as to demonstrate different lexical realizations of similar sayings.

For 13 sayings and proverbs, we managed to find analogues that are very close in meaning, and for only 2 we could not find even an approximate synonymous expression in either the Ukrainian or French languages. Thanks to the structural analysis, we were able to identify the characteristic syntactic features and artistic techniques used in the studied paremias. As a rule, by the nature of the statement, these are narrative sentences (affirmative and negative). We note the use of the imperative mood (imperative sentence) as an expression of advice or interrogative sentences. Only in one Turkish and several Ukrainian paremias was found a rhyme, which is used to preserve the rhythm and better memorization.

Metaphor and antithesis are the brightest among artistic techniques. In several Ukrainian and one French paremias, we observe a zoomorphic metaphor that always adds allegoricality and wit to the statement, as well as vividly conveys the emotional and figurative thinking of the ethnos.

In this study, the Turkish and Ukrainian languages demonstrate the greatest variability, richness and interest in the selection of lexical material. The Ukrainian language has an advantage in the variety of content analogues. The comparative analysis of paroemias repeatedly proves a subtle philosophical view of the life of the Turkish people: most sayings and proverbs can be interpreted both literally and figuratively.

Key words: oral folk art, paroemias, Turkish language, Ukrainian language, French language, cross-cultural communication, the gastronomic topic.

Постановка проблеми. Фольклор – це скарбниця національної культури етноса. У кожного народу він досить різноманітний. Унікальними сторінками цієї народної творчості є приказки та прислів'я, в яких зібрано багатозначну мудрість та багатство культури. В максимально стислій формі вони передають повсякденний досвід етносу, який узагальнено завдяки багатозначним спостереженням за побутом людей. Тут мова йде про загальні устої (звичаї, ритуали, культурні традиції, харчування) і про найменші деталі, притаманні певному регіону. Саме через народну творчість передається чимало знань наступним поколінням.

Харчування – це основа життєдіяльності і один з найбільш значимих аспектів життя будь-якого етносу. Не випадково корпус паремій (приказок та прислів'їв), присвячених їжі, чи не найоб'ємніший в будь-якій мові. Аналіз цього прошарку дозволяє виявити характерні риси гастрономічної культури певного народу: простежити розвиток історії кулінарних страв, виокремити особливості кухні, уподобання певних харчових продуктів і напоїв, традицій та ритуалів, пов'язаних з вживанням їжі, тощо.

Аналіз досліджень за темою. Наше дослідження поєднує у собі декілька наукових напрямків, оскільки знаходиться на стику різних розділів мовознавства. Загальні положення про фразеологію і стилістичний план фразеологічних одиниць викладено у працях вітчизняних вчених: О. О. Потєбні, Л. Б. Авксентьєва, Д. Х. Баранника, І. К. Білодіда, Л. А. Булаховського, М. А. Жовтобрюха, Р. П. Зорівчак, Г. П. Їжакевич, В. М. Северинюка, П. П. Плюща, Л. А. Юрчук.

Мета. Проаналізувати зміст турецьких паремій з гастрономічним компонентом «йогурт», підібрати за можливості відповідні аналоги в українській та французькій мовах. Дослідити синтаксичні і граматичні особливості та художні засоби з позицій лінгвістичного та літературного аналізу, порівняти їх та виявити особливості національно-культурної семантики у турецькій, українській та французькій мовах крізь призму народної творчості.

Об'єкт дослідження – прислів'я та приказки (паремії) з компонентом-гастронімом «йогурт» як носії національно-культурної семантики.

При аналізі матеріалу використовувалися наступні **методи:** аналітичний, класифікаційний, описовий, порівняльний, семантичний, лексикографічний.

Виклад основного матеріалу. І українська, і турецька кухні – дуже самобутні і мають багатозначну історію. Вони пройшли довгий і складний шлях свого становлення, збагатилися гастрономічними елементами сусідніх країн та сформували власні особливості національної кухні. Французька кухня і її кулінарні традиції взагалі у 2010 році були внесені ЮНЕСКО до переліку шедеврів Всесвітньої нематеріальної культурної спадщини людства. Окремо до цього списку попали такі страви, як український борщ (з 2022), турецька кава (з 2013), французький багет (з 2022).

Хліб, м'ясо, риба, яйця, масло, мед – це базові продукти харчування будь-якого етносу. Їх називають універсальними гастрономічними прототипами, або кодами. А є національно марковані прототипи (коди). Так наприклад, для української кухні – це борщ, сало з цибулею, чорний хліб, каша, пиріжки. Для французької – це вино, сир, равілики. А для турецької – кебаб (kebab), піде (pide), піляв (pilav), пахлава (baklava), халва (helva), локма (lokma), гюлляч (güllaç), бекмез/пекмез (pekmez), айран (ayran), йогурт (yoğurt), боза (boza), салеппе (sahlep). Подібні страви та напої називають етнографізмами і саме в них виявляється етнокультурне маркування народу, нації (Кобриниць, 2023: 382–383).

Турецька кухня має багато цікавих національних традиційних страв, які є її візитною карточкою. В попередніх роботах ми розглядали турецькі паремії з національно маркованими гастрономічними кодами «східні солодощі» (халва, пахлава, локма, бекмез, мед), (Кобриниць, 2023: 382–388) та «айран» (Кобриниць, 2023: 215–220).

Етнічні особливості кухонь різних народів цікавлять людство не тільки з кулінарної точки зору, але є об'єктом вивчення багатьох наук, у тому числі і філологічних (лінгвокультурології, фразеології тощо). В даній роботі ми проаналізуємо паремії з компонентом-гастронімом «йогурт» та знайдемо, якщо це виявиться можливим, приблизні за змістом аналоги в українській та французькій мовах, адже в східно- та західно-європейських

культурах йогурт є менш поширеним інгредієнтом у порівнянні зі східними країнами. Йогурт – кисло-молочний продукт, незамінна складова багатьох страв турецької кухні. Його вживають окремо, у складі соусу або десертів.

Yoğurdu tuz, insanı söz öldürür. (досл. *Сіль вбиває йогурт, а людину слово.*) Тлумачення: так само, як сіль шкодить йогурту та вбиває усі корисні бактерії і псує продукт, так і слова можуть завдати шкоди людині, поранити її і у деяких випадках навіть вбити. Це прислів'я закликає до обережного поводження зі словами: перше ніж говорити, слід добре подумати. Виходячи зі змісту прислів'я, знаходимо українські аналоги другої частини турецького прислів'я (без гастрономічного компоненту): **Слово може вбити людину, а може й вилікувати. / Добрі слова лікують, а погані – вбивають. / Les mots peuvent tuer.** (досл. *Слова можуть вбивати*). В усіх трьох мовах використано метафору – *слова / сіль вбивають*.

Mayasız yoğurt tutmaz. / Mayasız yoğurt çalınmaz. (досл. *Йогурт без дріжджів не тримається / не зберігається*.) Тлумачення: Кожна страва складається з певних складових, компонентів. У більш широкому сенсі: наприклад, для того, щоб заробити гроші, потрібно мати необхідні складові. Для вдалого ведення бізнесу та отримання від нього ефективності та прибутку треба забезпечити відповідне середовище, інструменти та обладнання, а також невеличкий капітал. Змістові аналоги в українській мові: **Без води й борщу не звариш. / Без дріжджів і солі хліб кривий. / Без хліба – не обід, без капусти – не борщ. / Без приправи і паляниці не зробиш. / Казав дід бабі: «Якби сир та масло, то вареників наварила б, тільки що ж, – борошна нема.** Французькі аналоги з гастрономічними компонентами: **De seule farine, on ne fera pas de pain.** (досл. *З одного борошна хліба не зробиш.*) / **On ne fait pas d'omelette sans casser des œufs.** (досл. *Омлет не зробиш, не розбивши яєць*.) Це прислів'я було популяризоване Бальзаком у його творах. В ту епоху вираз «faire une omelette» був синонімом «розбити крихкі речі». Цей вираз використовувався для виправдання якомусь неприємного інциденту, вчинку. Зараз вживається більше у сенсі «не можна щось отримати без певних ризиків чи жертв». «Дріжджі та йогурт» трансформуються в українських варіантах в «воду та борщ / дріжджі, сіль і хліб / капусту і борщ», а у французькому – в «борошно – хліб, омлет – яйця».

Maymun yoğurdu yemiş, artığını ayının yüzüne sürmüş. (досл. *Мавпа з'їла йогурт, а залишками вимазала обличчя ведмедя*.) Тлумачення: Хитра людина завжди знайде спосіб звалити свою про-

вину на когось іншого, особливо наївного. Приблизна за змістом приказка в українській мові про людські хитрощі: **Дмитер хитер: з'їв курку, та сказав – сама полетіла.** З цього приводу спадає на думку дитячий вірш Івана Франка «Плакала киця на кухні» (1981): «Повар сметанку злизав, а на кицю сказав».

Deniz yoğurt olmuş da yemeye kaşık bulunmamış. (досл. *Море перетворилося на йогурт, та не знайшлося ложки, щоб його з'їсти*.) Це турецьке прислів'я використовується для опису ситуацій, коли є щось гарне і добре, але немає інструментів або можливостей, щоб отримати з цього вигоду. Наприклад, знаходимо подібне тлумачення: якщо існують ресурси та можливості для отримання вищої освіти, але за якоїсь причини у людини немає доступу до цих ресурсів, то море стає для нього йогуртом. Інший приклад: бізнесу треба знайти нових клієнтів, але у керівника немає коштів на рекламу, то море для нього – йогурт. Також це прислів'я турки можуть використовувати у ситуаціях, коли доступ до ресурсів, необхідних для виживання, неможливий. Наприклад, у випадку, коли люди зіштовхуються з голодом, турки теж говорять, що море перетворилося на йогурт, але немає ложки, щоб його з'їсти.

В українському фольклорі в приблизних за змістом і реалізацією аналогах можна прослідкувати схожість – це узагальнена гастрономічна тематика, прислів'я – так чи інакше пов'язані з їжею або прийомом їжі: **Їв би паляниці, та зубів нема. / Носом чую, та руками не вловлю (не впіймаю). / Є сало, та не можна дістати – високо висить. / Бачить корова, що на повітці солома. / Видно й хати, та далеко чухрати. / Мордується, як собака з воловою кісткою: і не перегризе, і язиком мозку не дістане. / Очі б їли, та губа не може. / Хоч бачить око, та зуб не йме. / Бачать очі, та ба! / Коло рота минеться, та в рот не попаде. / Чує кіт в глечичку молоко, та голова не влазить.** Лексичними аналогами пари *йогурт – ложка* в українській мові виступають *паляниця – зуби; сало, солома, кістка, молоко – неможливість з'їсти або дістати щось* тощо. Цікаво порівняти українське прислів'я **Є ложка, та в мисці нема.** Тут бачимо інверсоване відзеркалення загального змісту турецького прислів'я (море йогурту, але не знайшлося ложки / ложка є, а їжі немає) та повтор лексеми «ложка» в двох мовах.

Знаходимо на цей приклад два французькі аналоги з лексикою, пов'язаною з прийомом їжі (*шлунок, живіт та вкусити*): **Les yeux sont plus grands que le ventre.** (досл. *Очі більші, ніж живіт*.) / **On n'y saurait mordre.** (досл. *Не вдасться вкусити*.)

Her yiğidin bir yoğurt yiyişi vardır. (досл. У кожного смільчака (джигіта) своя манера їсти йогурт.) Це турецьке прислів'я має глибинний сенс та звертає увагу на унікальність та особистісні відмінності кожної людини. Мається на увазі, що всі ми різні. Кожна людина відрізняється від інших зовнішністю, характером, здібностями і талантами. Кожен має власний спосіб життя, вчиняє по-різному в однакових ситуаціях та виконує роботу на свій лад. Наприклад, деякі люди швидко приймають рішення, вони сміливі та рішучі. А інші, навпаки, можуть бути більш спокійними, стриманими, поміркованими та обережними.

Прислів'я також показує, що є багато різних способів зробити будь-яку роботу. Люди можуть використовувати різні методи для виконання однієї й тієї самої роботи, але у фіналі всі вони можуть досягти однакового результату. Тому у кожної людини унікальні методи і стиль. Тобто кожна людина має свій спосіб «їсти йогурт». Завдяки цим особливостям та несхожестям людський світ багатий та різнобарвний. Людина повинна, по-перше, сприйняти свої власні особливості та відмінності, а по-друге, цінувати інших, ставитися до них з повагою, не засуджувати і не намагатися нікого переробляти під себе.

В українській мові зустрічаємо приблизні змістові аналоги: **На колір і смак товариш не всяк. / На любов і смак товар не всяк. / Кожен Івась має свій лас (смак). / Той хоче гарбузів, а той огірків. / У всякої Пашки свої замашки.** А у французькій: **Chacun son goût.** (досл. У кожного свій смак.) / **Des goûts et des couleurs, on ne discute (dispute) pas.** (досл. Смаки та кольори не обговорюються.) Українські еквіваленти демонструють приклади рими: *смак – всяк, Івась – лас, Пашки – замашки.*

Yola yoğurt dökmiş var mı? (досл. Хто-небудь розлив йогурт на дорозі?) Це дуже цікава приказка-запитання з точки зору повсякденних традицій турок, які ще збереглися в селах та маленьких містах. Наприклад, коли гості або хтось з родини вирушають у дорогу, від'їжджають, існує традиція вилити цеберку води услід задля рівної та безпечної дороги. Ми вбачаємо певну тотожність цієї традиції з вище зазначеною приказкою. Її зміст полягає у тому, що робота краще і легше виконується, якщо за неї береться людина, яка вже має подібний досвід, тобто спеціаліст у своїй справі. Йогурт, пролитий під колесами, на думку турок, дозволяє колесам легше обертатися під час їхнього руху. Буквальне тлумачення має на підставі, що тому, хто пролив йогурт на дорозі, буде легше подорожувати. Однак сенс цієї приказки не

такий простий. Фактично, у ній підкреслюється важливість етапів планування та підготовки перед початком роботи або проекту. Зокрема, досвідчена людина заздалегідь готується, щоб полегшити виконання роботи та розробляє стратегію подолання можливих труднощів. Крім того, цю приказку можна розглядати як пораду, яку надають досвідчені спеціалісти молоді, діляться з нею своїм досвідом. У самому глобальному сенсі приказка «Хтось розлив йогурт дорогою / по дорозі?» є порадою, яка підкреслює важливість попередньої підготовки та планування, які є запорукою для успішного результату. Синтаксична особливість – це питальне речення.

В українській мові знаходимо такі віддалені змістові аналоги: **Десять разів міряй, а раз утни. / Тричі зміряй, а раз відріж. / Скажеш – не вернеш, напишеш – не зітреш, відрубасш – не приточиш.** Французький аналог: **Tourne sept fois ta langue dans ta bouche avant de parler.** (досл. Поверни сім разів своїм язиком у роті перш, ніж говорити.)

Ekmeğini kuru yiyeceğine, yoğurdunu duru ye. (досл. Замість сухого хліба, їжте чистий йогурт.) У цьому турецькому прислів'ї підкреслюється важливість корисної та смачної їжі у людському житті та наголошується на виборі якісних, свіжих та корисних для здоров'я продуктів харчування. Воно також означає, що харчові звички людини повинні бути правильними. Турки вживають багато йогурту у якості соусу до різних страв, особливо м'ясних, і це покращує процеси травлення. Лексема «йогурт» транслює нам такі поняття, як прозорість, свіжість, корисність. Більш того, тут ми спостерігаємо проекцію на інші сфери людського життя: завжди треба бути розсудливим і обережним у своєму виборі. За характером висловлювання це порада у наказовому способі. В українській та французькій мовах аналогів не знайдено.

Zemheride yoğurt isteyen cebinde bir inek taşır. (досл. Той, хто у сильний мороз хоче йогурту, носить корову у кишені.) Тлумачення: Той, хто хоче чогось важко досяжного, повинен знайти спосіб втілити своє бажання у життя, докласти максимум зусиль. Використано метафору: «корова у кишені». Можливо, на нашу думку, приблизними змістовими аналогами можна було б вважати українські прислів'я з прямими порадами: **Любиш яблучко, люби й оскомочку. / Любиш горішки, люби і насмішки. / Любиш поганяти, люби й коня годувати. / Любиш узяток, люби й даток. / Любиш їхати – люби й саночки возити. / Чужий чуб скубши, треба й свого**

наставити. / Не терши, не мнявши, не їсти калачів. У французькому варіанті: **Si tu veux du beurre, il en faut battre.** (досл. *Якщо хочеш вершкового масла, треба його збити.*) / **Celui qui veut tirer le miel de la ruche ne doit craindre les piqûres.** (досл. *Той, хто хоче дістати меду з вулика, не повинен боятися бджолиних укусів.*) Цікаво простежити лексичні трансформації у різних мовах при збереженні загального змісту паремій. Бачимо, що «йогурт» у турецькому прислів'ї перетворюється в українських аналогах в «горішки / яблучка», а у французьких у «вершкове масло / мед».

Yoğurdu yazın keller, kışın beyler yer. (досл. *Влітку йогурт їдять лисі чоловіки, а взимку джентельмени.*) Ми не змогли знайти офіційного тлумачення цього прислів'я у словниках. Але декілька респондентів висунули гіпотезу, що влітку молока вдосталь і з нього готують йогурт і вживають його у якості соусу і навіть мажуть голову від сонячних опіків лисі чоловіки. А взимку молоко стає більш дорогим продуктом через його недовільну кількість. Тому його у якості сировини для йогурту можуть дозволити собі тільки джентельмени, тобто заможні чоловіки, які купують будь-які харчові продукти незалежно від їхньої ціни та пори року.

Ekmekten kaşık olur ama her yoğurdun hakkına değil. (досл. *Можна зробити ложку з хліба, але не до кожного йогурту вона підійде (але не кожен йогурт нею можна їсти).*) Тлумачення: люди можуть виконувати будь-яку роботу за нагальної необхідності, але кожна робота потребує майстерності. Слід пам'ятати, що задля майстерного виконання роботи потрібні час і докладання зусиль. Так само, як можна зробити ложку з хліба, можна приготувати і будь-яку страву, але потрібен досвід і вміння у кулінарії. Це прислів'я теж носить відтінок поради і звертає увагу людей на те, що недостатня увага при виконанні роботи може призвести до невдачі.

Sütten ağzı yanan, yoğurdu üfleterek yer. (досл. *Той, що обпекся на молоці, їсть йогурт, дмухаючи на нього*). Існує ідентична за змістом приказка, у якій «йогурт» змінено на «айран», та відповідно дієслово «їсти» на «пити»: **Sütten ağzı yanan, ayranı üfleterek içer.** (досл. *Той, що обпекся на молоці, п'є айран, дмухаючи на нього*). Тлумачення: Людина, яка постраждала внаслідок певних подій або неприємного інциденту, надалі в подібній ситуації буде вести себе пильно та діяти обачно. Тобто людина засвоїла урок і стає обережною.

В українській мові є декілька варіантів практично повних аналогів цієї паремії, з однією відмінністю – «йогурт/айран» замінено на «холодну воду» або «сироватку»: **Як спарився на молоці,**

то й на сироватку дмухатимеш. / Обпекшись на молоці, хукатимеш і на воду. / Опечешся на молоці, то й холодну воду студитимеш. В деяких схожих аналогах замість «молока» знаходимо «окріп»: **Хто обпекся на окропі, той і на холодну воду дмухне. / Хто на окропі спарився, той і на холодну воду дмухає.** Або лексичну пару каша – маслянка: **Хто кашею обпекся – на маслянку дмухає.** В цьому самому сенсі вживаються і дві наступні приказки: **Налякав міх, то й торби страшно. / Раз обпечешся – другий остережешся.**

У французькій мові знаходимо приказку з тим самим змістом, але лексична реалізація якої відрізняється від турецьких та українських приказок: **«Chat échaudé craint l'eau.»** (досл. *Кішка, яка опарилася, боїться води.*) Лексему «людина» змінено на «кішка». Це приклад зооморфної метафори. Цей стилістичний троп спостерігається і в деяких схожих за змістом, але далеких за лексичною тотожністю, українських приказках: **Битому собаці кия не показуй. / Лякана ворона куца боїться. / Полоханий заєць пенька боїться.**

Yoğurtçu yoğurdum ekşi demez. (досл. *Виробник йогурту не скаже, що його йогурт кислий.*) / **Kimse yoğurdum ekşi demez.** (досл. *Ніхто не скаже, що його йогурт кислий.*) / **Yoğurdum ekşidir diyen olmaz.** (досл. *Немає тих, хто сказав би, що його йогурт кислий.*). Існує ще один турецький аналог цього прислів'я зі словом «айран»: **Kimse ayranım ekşi demez.** (досл. *Ніхто не скаже, що його айран кислий.*)

Як багато інших турецьких паремій, ця приказка містить у собі власну філософію, підкреслює важливість духовних цінностей та моральних якостей. По-перше, це прислів'я часто вживається щодо людей, які не помічають та не сприймають своїх власних помилок та недоліків. Йогурт та айран – найпоширеніші кисло-молочні продукти у турецькій кухні. Зазвичай вони мають кислуватий присмак. Проте коли людина їсть йогурт або п'є айран власного виробництва, вона може не помітити або не визнати занадто кислий присмак. Так само люди іноді можуть ігнорувати або заперечувати власні недоліки або вади, вони схильні говорити тільки про свої позитивні сторони, часто втрачаючи об'єктивність. Прислів'я підкреслює, що кожна людина має критично оцінювати себе, сприймати без прикрас. Люди, які здатні визнавати свої помилки, вважаються більш зрілими та користуються повагою оточуючих. Людина, яка не може бути чесною сама з собою, втрачає довіру інших, друзів, роботу. До того ж тут підкреслюється важливість самопізнання, яке сприяє самовдосконаленню людини і набуттю таких якостей,

як чесність, щирість, об'єктивність. Як наслідок, люди, які розуміють свої недоліки, намагаються подолати їх і працюють над своїм духовним розвитком, краще ставляться до інших. По-друге, це прислів'я може вживатися у значенні, що кожен продавець розхвалює товар, який продає, навіть якщо він не дуже якісний. По-третє, так кажуть про людину, яка захищає свою точку зору, а також стає на бік тих, хто її підтримує.

Приблизними аналогами за значенням до другого пункту тлумачення є українські прислів'я: **Кожний кулик своє болото хвалить. / Усякий кулик до свого болота звик. / Кожний кулик у своєму болоті велик. / Кожна лисиця свій хвостик хвалить. / Кожна птаха своє гніздо хвалить. / Кожна корова своє теля лиже. / Кожна жаба своє болото хвалить. / Кому як болото, а мені так як злото. / Людям як повітка, а мені як квітка.** В українських близьких за змістом пареміях спостерігаємо зооморфну метафору – використання образів тварин: *куллик, лисиця, птаха, жаба*, а також прийом антитези, реалізований за допомогою антонімів: *золото* протиставляється *болоту, повітка – квітка*.

У французькій мові є схоже за змістом прислів'я **On ne peut pas être juge et partie.** (досл. *Неможна одночасно бути суддею і представляти одну зі сторін.*). Мається на увазі, що неможливо об'єктивно судити про те, до чого маєш безпосереднє відношення. Неможна судити про власну справу, про самого себе і при цьому залишатися нейтральним. Завжди потрібна об'єктивна точка зору та погляд зі сторони.

Висновки. У даній роботі ми розглянули 13 турецьких прислів'їв та приказок з національно-маркованим гастрономічним компонентом «йогурт». Зіставний аналіз турецьких, українських та французьких прислів'їв та приказок дозволив виявити гастрономічні особливості кухонь і традицій країн, мови яких ми обрали для порівняння, а також особливості та розбіжності менталітету та культур (східної, східноєвропейської та західноєвропейської).

Розглянуті турецькі паремії демонструють глибокий філософський зміст та транслюють кризь сторіччя непохитні гуманістичні цінності. Більшість з них можуть тлумачитися як в прямому, так і в переносному сенсах.

Лише одна паремія з двома взаємозамінними лексемами «молоко – йогурт/айран» (*Sütten ağzı yanan, yoğurdu üfleyerek yer. Sütten ağzı yanan, ayranı üfleyerek içer.*) має дуже близьку лексичну реалізацію в українській мові (*молоко/окріп – вода/сироватка*), та має повні змістові аналоги і в українській, і у французькій мовах.

До однієї з турецьких приказок (*Deniz yoğurt olmuş da yemeye kaşık bulunmamış.*) знаходимо приблизний антонімичний аналог в українському фольклорі (*Є ложка, та в мисці нема.*).

Знайдені еквівалентні вислови в усіх трьох порівнювальних мовах мають багато однакового: головне – це спільна ідея висловлювання, народна мудрість, а також досить часте співпадання окремих лексичних засобів. До двох з проаналізованих паремій ми не знайшли навіть приблизного аналогу в українській та французькій мовах (*Ekmeğini kuru yiyeceğine, yoğurdunu duru ye.; Yoğurdu yazın keller, kışın beyler yer.*). Цей факт пояснюється гастрономічними і культурними відмінностями.

Завдяки структурному аналізу нам вдалося виявити характерні синтаксичні особливості та художні прийоми, які використовуються у досліджених пареміях. Як правило, за характером висловлювання це розповідні, стверджувальні або заперечні (*Kimse yoğurdum ekşi demez. Mayasız yoğurt tutmaz (çalınmaz). Yoğurdum ekşidir diyen olmaz.*) речення. Одну паремію побудовано як пораду наказовим способом (*Ekmeğini kuru yiyeceğine, yoğurdunu duru ye.*), ще одну (*Yola yoğurt dökmüş var mı?*) – в якості питального речення. Лише в одній турецькій паремії було виявлено риму (*keller – beyler – yer*), яка використовується для збереження ритму та кращого запам'ятовування. Декілька рим спостерігаємо в українських аналогах (*корова – солома, хати – чухрати, смак – не всяк, Паушки – замашки, поганяти – годувати, горішки – насмішки, узток – додаток*).

Серед художніх прийомів виокремлюються метафора (*сіль / слово вбиває*) та антитеза (*злото – болото, повітка – квітка*). У декількох українських та одній французькій пареміях спостерігаємо зооморфну метафору (*кішка, кулик, лисиця, птаха, жаба, ворона, собака, заць*). Образи тварин замінюють людину. Зооморфна метафора завжди додає алегоричності та дотепності висловлюванню, а також яскраво передає емоційно-образне мислення етносу.

У цьому дослідженні найбільшу варіативність, багатство та цікавість підбору лексичного матеріалу демонструють турецька і українська мови. Українській мові належить перевага по різноманіттю змістових аналогів та використанню рими.

Прислів'я та приказки є найяскравішим культурноносним прошарком мови. Дослідження фольклорної складової мови наближає нас до більш ефективного спілкування з представниками інших культур, тобто сприяє покращенню міжкультурної комунікації. А значить ми стаємо більш обізна-

ними, відкритими, толерантними до інших культур, релігій, ментальностей. Ми бачимо, що світ різний і неймовірно цікавий. Сприйняття іншого, емпатія, терпимість наразі важливі як ніколи, зважаючи на хаос та війни, які відбуваються у світі.

Вважаємо дослідження і порівняння паремій у трьох генетично неспоріднених мовах (тюркській, слов'янській, романській) цікавим та продуктивним і маємо на меті продовжити дослідження у цьому напрямку у наших наступних роботах.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

- Авксентьев Л. Сучасна українська мова. Фразеологія. Харків: Вища школа, 1988. 134 с.
1. Авксентьев Л. Фразеологічна одиниця як предмет фразеології та її основні ознаки. *Мовознавство*. Харків. 1979. № 5. С. 13–16.
 2. Їжакевич Г. Стилістична класифікація фразеологізмів. *Українська мова і література в школі*. 1971. № 10. С. 13–21.
 3. Кобринець О. С. Гастрономічна тематика у французьких, турецьких та українських пареміях. Актуальні питання гуманітарних наук: міжвузівський збірник наукових праць молодих вчених Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка. 2023. Вип. 62. Т. 1. С. 204–210.
 4. Кобринець О. С. Гастрономічний код «східні ласощі» у турецьких прислів'ях та приказках. *Progressive research in the modern world. Proceedings of the 10th International scientific and practical conference*. BoScience Publisher. Boston, USA. 22–24.06.2023. Рр. 382–388.
 5. Кобринець О. С. Гастрономічний компонент «айран» у турецьких пареміях. *Актуальні питання гуманітарних наук: міжвузівський збірник наукових праць молодих вчених Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка*. 2023. Вип. 69. Т. 1. С. 215–220.
 6. Тематичний словник популярних українських прислів'їв та приказок з коментарями. Вид. 3-тє, доп. і переробл. / В. М. Северинюк. Тернопіль: Навчальна книга. Богдан, 2014. 176 с.
 7. Фразеологічний словник української мови: у 2 т. / Уклад.: В. Білоноженко та ін. К.: Наукова думка, 1999. Вид. II. 980 с.
 8. Aksoy Ömer Asım. Atasözleri ve deyimler sözlüğü. 1–2 Cilt. İnkilap Yayınları, 2015. 220 s.
 9. Monreynaud F., Pierron A., Suzzoni F. Dictionnaire de proverbes et dictons. La sagesse du monde entier. Paris: Dictionnaires Le Robert, 1989. 730p.

REFERENCES

1. Avksentiev L. (1988) Suchasna ukrainska mova. Frazeolohiia. [Modern Ukrainian Language. Phraseology] Kharkiv: Vyshcha shkola, 134 s. [in Ukrainian].
2. Avksentiev L. (1979) Frazeolohichna odynytisia yak predmet frazeolohii ta yii osnovni oznaky. [Phraseological Unit as a Subject of Phraseology and its Main Features] *Movoznavstvo – Linguistics*. Kharkiv, 5. 13–16. [in Ukrainian].
3. Yizhakevych H. (1971) Stylistychna klasyfikatsiia frazeolohizmiv. [Stylistic Classification of Phraseological Units] *Ukrainska mova i literatura v shkoli – Ukrainian language and literature at school*, 10. 13–21. [in Ukrainian].
4. Kobrynets O. S. (2023) Hastronomichna tematyka u frantsuzkykh, turetskykh ta ukrainskykh paremiakh. [Gastronomic topics in French, Turkish and Ukrainian paremias] *Aktualni pytannia humanitarnykh nauk: mizhvuzivskyi zbirnyk naukovykh prats molodykh vchenykh Drohobyt'skoho derzhavnoho pedahohichnoho universytetu imeni Ivana Franka – Current issues of the humanities: interuniversity collection of scientific works of young scientists of Ivan Franko Drohobych State Pedagogical University*, 62. T. 1. 204–210. [in Ukrainian].
5. Kobrynets O. S. (2023) Hastronomichni kod «skhidni lasoshchi» u turetskykh prysliviakh ta prykazkakh. [The gastronomic code of «oriental delicacies» in Turkish proverbs and sayings] *Progressive research in the modern world. Proceedings of the 10th International scientific and practical conference*. BoScience Publisher. Boston, USA. 22-24.06.2023, 382–388. [in Ukrainian].
6. Kobrynets O. S. (2023) Hastronomichniy komponent «airan» u turetskykh paremiakh. [The gastronomic component «ayran» in Turkish paremias] *Aktualni pytannia humanitarnykh nauk: mizhvuzivskyi zbirnyk naukovykh prats molodykh vchenykh Drohobyt'skoho derzhavnoho pedahohichnoho universytetu imeni Ivana Franka – Current issues of the humanities: interuniversity collection of scientific works of young scientists of Ivan Franko Drohobych State Pedagogical University*, 69. T.1. 215–220. [in Ukrainian].
7. Tematychnyi slovnyk populiarnykh ukrainskykh prysliviiv ta prykazok z komentariamy (2014) [Thematic Dictionary of Popular Ukrainian Proverbs and Sayings with Comments] Vyd. 3-tie, dop. i pererobl. / V. M. Severyniuk. Ternopil: Navchalna knyha. Bohdan – Educational book. Bogdan, 176 s. [in Ukrainian].
8. Frazeolohichni slovnyk ukrainskoi movy (1999) [Phraseological Dictionary of the Ukrainian Language]: u 2 t. / Uklad.: V. Bilonozhenko ta in., K.: Naukova dumka. – Scientific thought, II. 980s. [in Ukrainian].
9. Aksoy Ömer Asım (2015) Atasözleri ve deyimler sözlüğü. [Dictionary of Proverbs and Idioms], 1-2 Cilt. İnkilap Yayınları, 220s. [in Turkish].
10. Monreynaud F., Pierron A., Suzzoni F. (1989) Dictionnaire de proverbes et dictons. La sagesse du monde entier. [Dictionary of Proverbs and Idioms. Wisdom from around the World]. Paris: Dictionnaires Le Robert, 730 p. [in French].